

Postkort fra fremtiden

Borgernes input fra borgermøde om
Energio Bornholm 30. marts 2023

Bornholms Regionskommune
Center for Regional Udvikling, IT og Sekretariat

INDHOLD

3

Introduktion

4

Tema 1: En grøn ø

8

Tema 2: Energiø

14

Tema 3: Erhvervspark og PtX

19

Tema 4: Arbejdskraft og boliger

22

Tema 5: Velfærd og social udvikling

26

Tema 6: Politisk fokus

29

Afsluttende bemærkninger

Dette hæfte er lavet af Bornholms Regionskommune i maj 2023. For at læse mere om kommunens arbejde forud for etablering af Energiø Bornholm, se energiobornholm.dk.

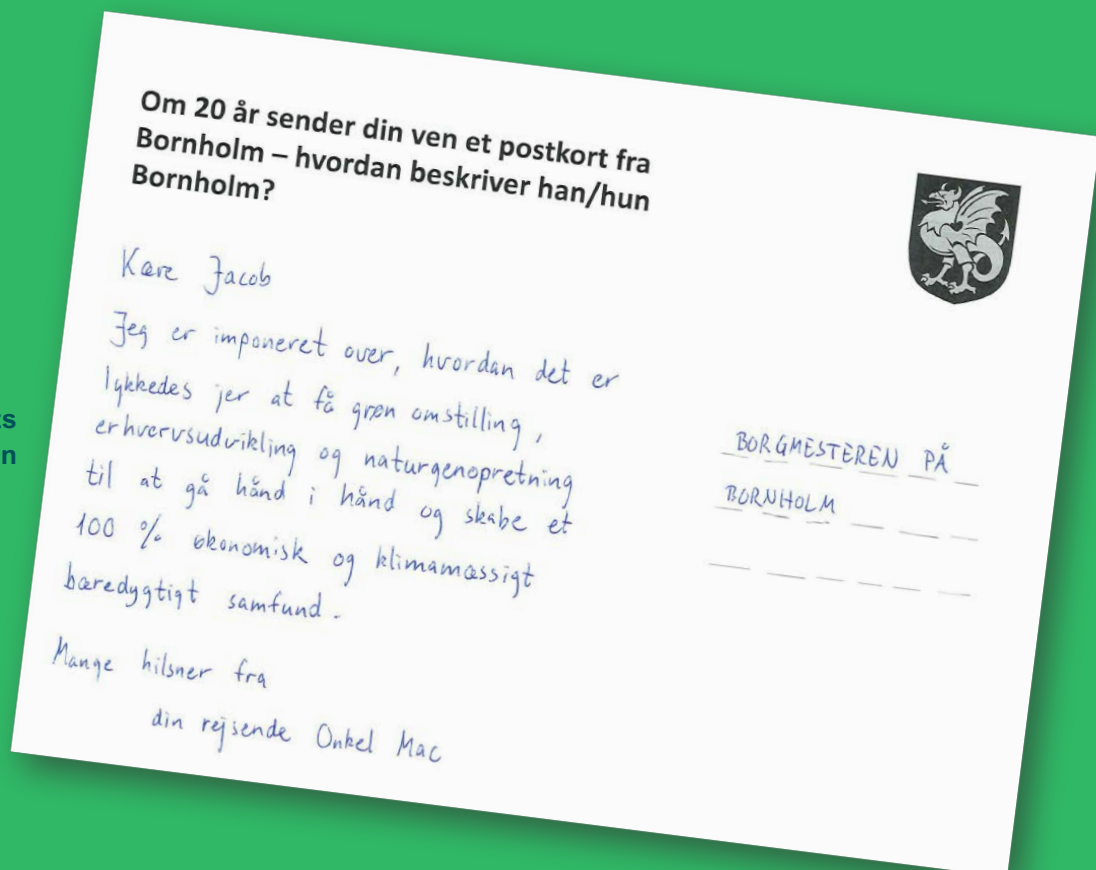
Stenhugger i Vang i starten af 1900-tallet.
Foto: Bornholms Ø-arkiv

Postkort fra fremtiden

På borgermødet i Søndermarkshallen den 30. marts 2023 blev de deltagende borgere opfordret til at skrive et postkort fra fremtiden. De skulle forestille sig at skrive et postkort hjem fra Bornholm om 20 år og på kortet beskrive den udvikling, de forestillede sig kunne ske. Dette hæfte indeholder disse postkort, samt spørgsmål og kommentarer, der blev stillet til politikere og administration under mødet i de såkaldte 'talebobler'.

I hæftet har vi tematiseret postkort og talebobler i 6 overordnede temaer, som bliver kommenteret af kommunens administration. Hæftet er tænkt til inspiration for politikere, erhvervsliv og borgere i det kommende arbejde og debat om Energjø Bornholm.

Borgmester Jacob Trøsts
postkort fra fremtiden

Postkort

Hvor er det fantastisk, at man har bygget landanlægget sammen med naturen, og at man kan bruge det!

Postkort

Jeg ser et Bornholm med mere natur og biodiversitet. Vi har omlagt store dele af landbruget til økologisk dyrkning og meget mere plantebaseret. Vindmøllerne snurrer lystigt, og strømmen derfra kommer os alle til gode. Fossile brændsler er væk, luften er ren, og vi er kommet ud af energikrisen og krig om ressourcerne.

Postkort

Kære Asta, Vi er grønnere, med masser natur. Vi har bevaret den smukke natur, men skabt metoder for den grønne omstilling, som har fået flere unge til øen, som du drømte om. Jeg føler mig som en fakkelbærer i den grønne omstilling! Vi har taget klipperne til brug.

TEMA 1

EN GRØN Ø

Postkort

Hej, wauw – fedt at se at Bornholm er EnergiØ – men stadig har sin uberørte natur!!

Postkort

Bornholm er et grønt/natur uddannelsesmekka. Bornholm har en fri og flot natur. Bornholm er 100% selvforsynende med grøn strøm og er ikke bange for at tage beslutninger, som bidrager til klimaets velvære.

Postkort

Hvor er det fantastisk at kunne drikke vandet fra hanen på Bornholm. Og hvor er det stort, at vi er det sted i verden, der er gået forrest med at have et landbrug, som er 100% økologisk og med et stærkt fokus på dyrevelfærd.

Postkort

Bornholm er blevet en grøn foregangs-ø. Alt landbruget er økologisk, naturen har fået langt mere plads. Bilerne fylder ikke længere, til gengæld er den kollektive trafik gratis, hurtig og kører ofte, ligesom cyklisterne har fået bedre vilkår.

Hvad synes du?

Henrik, 42, Rønne

Hvad ser du af muligheder i energiøen?

Power-to-x i det lange løb. Der ligger de fremtidige muligheder! Her er det største fremtidige potentiale for os.

Hvad ser du af udfordringer i energiøen?

Vi skal passe på naturen og passe på udsigten.

Er der noget, du undrer dig over?

Ja, kan vi gøre energiøen mere spiselig for bornholmerne ved at sætte fokus på de nye arbejdspladser? Mange har ikke forstået, hvor mange arbejdspladser, der kommer – eller ikke kommer.

Postkort

Kære Jette. Jeg har lige besøgt din ø, og må sige jeg er imponeret: Jeres ø var helt speciel naturmæssigt for 20 år siden, nu er den unik! Tænk at det lykkedes jer at få energianlæggets omgivelser til at ligne noget, man ellers kun ser i Arizona og alle de andre store virksomheder går så flot ind i det grønne landskab. Det var super godt tænkt at skære landbrugsjorden ned med 60% og så gøre resten bæredygtigt. Nu har I råd til det og er bare grønne og fossilfri.

Postkort

Kære du, Bornholm er fremme i skoene. Hele øen er økologisk, de har stoppet fuldstændig med at producere slagtedyr og dyrker madvarer til mennesker på alle de marker, hvor de havde produceret dyrefoder til kvæg og grise. Luften er ren og vindmøllerne snurrer i horisonten.

Postkort

Kære Kate, Bornholm har forandret sig meget på de sidste 20 år. For eksempel kødproduktionen har reduceret sig, og hver stald er der solcelleanlæg på. I supermarkederne er der ikke noget plastikindpakning mere. De fleste grøntsager er økologisk produceret. Jeg er meget glad for at bo på denne skønne ø.

Postkort

Det er fascinerende, som Bornholms Regionskommune går forrest i Europa med at genbruge og videreformidle stort set ALT, som bliver afleveret på Bornholms genbrugsstationer. Hvor Vermelandsgades genbrugsstation i 2023 var et af de steder, som gik forrest med deres udvidede genbrugsstation, er det skønt at se at Bornholm har taget genbrugstanken hele vejen! At stort set alt afleveret bliver genbrugt og/eller givet videre.

“

TEMA 1: EN GRØN Ø

bemærkninger

Den bornholmske natur og landskab fylder meget hos borgerne. Her er kommunens kommentarer til borgernes postkort inden for temaet "En grøn ø".

Bornholm er kendt og elsket for sin særlige natur af både bornholmerne selv såvel som øens turister. Naturen kalder dog på opmærksomhed, og derfor har Bornholms Regionskommune taget en række initiativer for både at passe på vores grønne ø og sikre en mere bæredygtig og robust ø.

Affald og hvordan vi behandler det er en betydningsfuld brik for en bæredygtig ø. Bornholms Regionskommune affaldsvirksomhed BOFA arbejder mod visionen om at gøre Bornholm affaldsforbrændingsfri i 2032. Og derfor arbejder BOFA for, at alt affald indsamles og behandles som genanvendelige ressourcer.

Et andet initiativ mod en grøn ø tog Bornholms Regionskommune sammen med Bornholms Landbrug & Fødevarer og Gourmet Bornholm i 2017, hvor vi med Bornholms Fødevarestrategi satte os en række målsætninger, der betyder, at vi i Bornholms Regionskommune i dag sætter krav om økologisk drift i vores forpagtningsaftaler og videreudvikler naturplejedrift af naturområder. Samtidig er målet om 60 procent økologiske varer i egne gryder blevet en del af Folkesundhedsstrategi for Bornholm fra 2019.

Kommunalbestyrelsen i Bornholms Regionskommune godkendte i januar 2021 Bornholms nye Energipolitik og -strategi frem mod 2040. Energipolitikken skal sikre Bornholms grønne fremtid og være forbillede for grøn udvikling, grøn ansvarlighed og grøn

økonomisk vækst. Med godkendelsen af Bornholms Energilpolitik 2040 satte man et overordnet mål om, at Bornholm skal være fossilfri i 2040. Derudover arbejder kommunen lige nu på en Klimahandleplan, som forventes vedtaget i løbet af 2023.

I 2021 fik vi dertil en Naturpolitik, som er vores fundament for en styrket prioritering af Bornholms natur og biodiversitet. Det er en bred indsats på tværs af det bornholmske samfund. Naturpolitikken følges op af konkrete handleplaner om formidling og kommunikation, samarbejder med borgerne og ikke mindst børnene og de unge.

Bornholms kommuneplan er her trådene samles og overblikket skabes i forhold til, hvor vores natur er mest sårbar og hvilke andre hensyn, der skal tages til vores landskab, når nye planer kommer på bordet. Kommuneplan 2020 har målsætninger om, at naturområder skal gøres større og mere sammenhængende til fordel for dyr, planter og friluftsliv, der skal være mere vild og ikke plejekrævende natur samt urørt skov på Bornholm og de mest betydningsfulde oplevelsesrige og sårbare landskaber skal sikres.

Kort over Bornholm 1736. Bornholms Ø-arkiv

Taleboble

Hvor længe vil der være slam fra etableringen af havvindmøller, og hvilken betydning har det for det ekstremt sårbare havmiljø i Østersøen samt kysterne i området?

Postkort

Opmærksomhed på at en lokal el-kreds/pris ikke nødvendigvis giver en lavere pris på el for bornholmerne. En meget lille lokal efterspørgsel kan medføre, at prisen bliver høj.

Postkort

Hvis vindmøller betyder bedre forhold for børn, ældre og udsatte synes jeg, at de er blevet flottere.

Taleboble

Hvordan vil man undgå at påvirke Natura 2000 havbeskyttelsesområdet under etableringen af havmøllerne og kabler? Hvordan vil man undgå, at bestanden af havlitter og marsvin ikke påvirkes og fortrænges?

Postkort

Vi skal ikke sælge os selv for billigt + vigtigt med billig/gratis strøm.

Taleboble

Hvad sker der med de udtjente vindmøllevinger? De dele der ikke kan genbruges – hvor afhænder man dem?

TEMA 2

ENERGIØ

Hvad synes du?

Asta, 17, Rønne

Hvad ser du af muligheder i energioen?

Der er mange muligheder, især for de unge, fx undervisning. Det er vigtigt, at man anerkender, at der ER en klimakrise. Tag ud og se landanlægget og brug det som praksislæring, hør mere og gå ind i krisen. Så sker der handling. Energioen kan bidrage til Bornholm både erhvervsmæssigt og med flere beboere.

Hvad ser du af udfordringer i energioen?

Det er svært med forandring, men også et dårligt argument at udsigten ødelægges. Noget må man tage med for klimaets skyld. Klimaet kan ikke ignoreres. Pas på med ikke at snakke så meget om det typiske bornholmske.

Er der noget, du undrer dig over?

Hvorfor har vi ikke talt om kernekraft? Hvilke muligheder ligger der der? Få det frem. Hvorfor taler vi kun om Power-to-X?

Taleboble

Hvem skal i første omgang betale for forureningen i området? Tønder byråd har stillet spørgsmålet til Miljøministeriet. I svaret står der, at borgerne (kommunen) i første omgang skal betale for oprydningen i forbindelse med forureningen fra vindmølleindustrien.

Taleboble

Heldigvis kommer møllerne ikke til at stå lige ved siden af hverken Østerlars Rundkirke eller Dueodde Fyr – og dog ...

Taleboble

Hvor skal de affaldsprodukter fra møllevingerne, som ikke kan genanvendes, opbevares/deponeres? Og hvordan sikrer man sig, at der ikke sker forurening?

Taleboble

I området fra Sose Bådehuse til og med Risebæk vokser der fredede orkideer på skrænterne i bevoksningen og langs kyststien. Gøgeurt må ikke graves op eller beskadiges. Hvordan undgås det, når kablerne skal graves ned fra kysten op til transformerstationen?

Taleboble

"Hvor præcis kommer landanlægget til at ligge?" – henvisning til hvor i bruttoområdet, Energinet har endeligt placeret landanlægget.

Taleboble

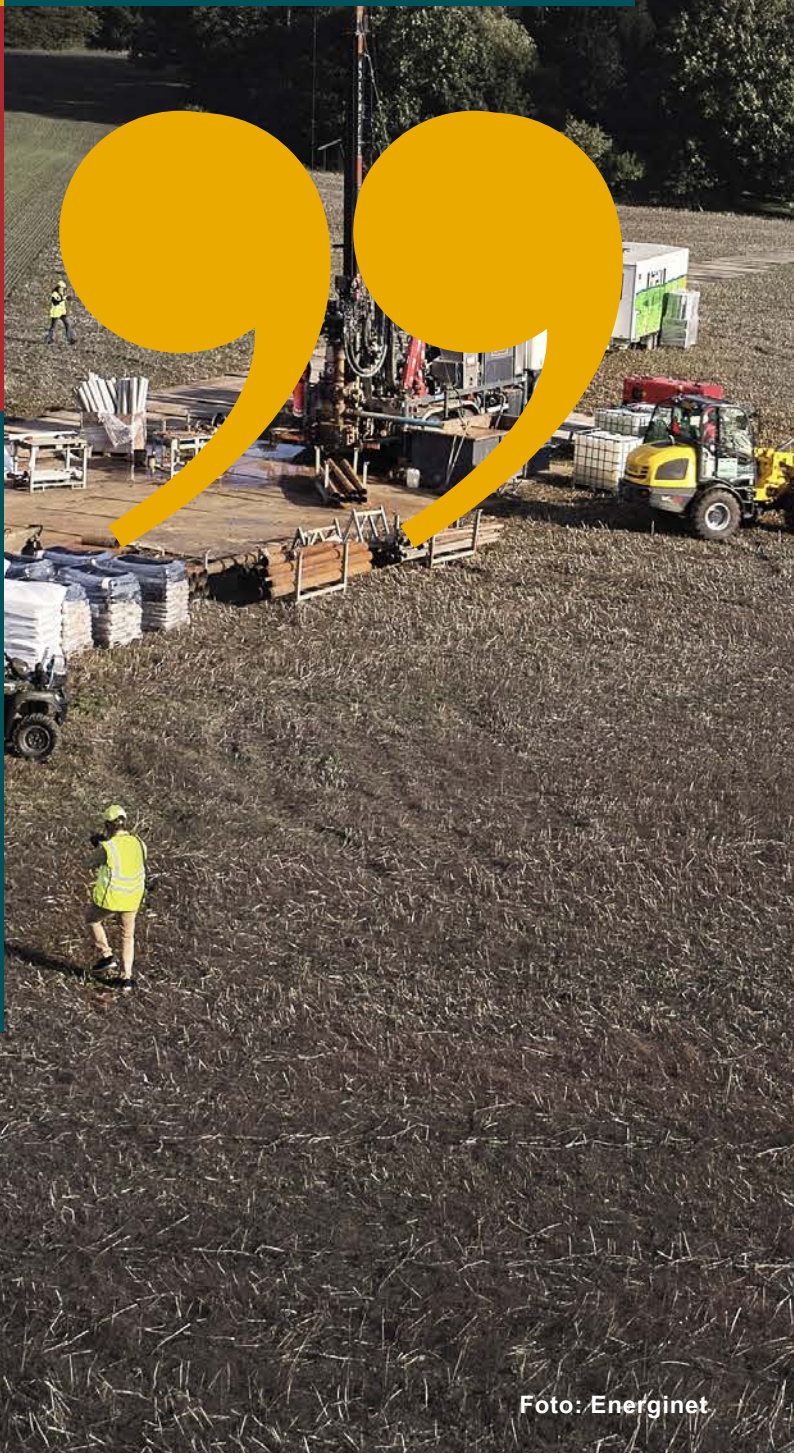

"Hvad skal der være inde i bygningerne?" (I landanlægget).

Taleboble

Skal der trækkes kabler (rørledninger) fra hver enkelt vindmølle eller samler man dem på havet inden de føres i land?

TEMA 2: ENERGIØ

bemærkninger

Energiøen omfatter en vindmøllepark samt en højspændingsstation på land. Det vil optage plads, fylde i udsigten, og i byggeperioden kan det skabe gener for beboere og natur i området. Derfor er det naturligt noget, der interesserer bornholmerne.

Hvordan og hvor længe vil etableringen af havmøller og søkabler påvirke Østersøens havmiljø? Miljøvurderingerne af både plan og projekter vil beskrive og klarlægge, hvilken påvirkning havmøllerne kan få på havmiljøet, kysterne og Natura 2000, samt hvordan de negative påvirkninger kan mindskes mest muligt.

Der er en formodning om, at havmiljøet også kan påvirkes positivt ved at møllefundamentene konstrueres, så de bliver nye levesteder for dyreliv under havet. Men dette vil alt sammen blive belyst grundigt i miljøvurderingerne, og vi kan derfor ikke svare præcist på spørgsmålene endnu. Miljøvurderingen af havmøllerne forventes først at være færdig i 2026.

Hvad der skal ske med de udtjente vindmøllevinger kender vi endnu ikke svaret på, og det vil først blive undersøgt og beskrevet i forbindelse med miljøvurderingen af havmølleprojektet. Vi forventer derfor først, at vi kan sige noget mere kvalificeret i 2026. Men det er helt klart et opmærksomhedspunkt.

Også på kysten er der naturligvis hensyn til naturen, der skal tages. Skrænterne syd for landanlægget rummer blandt andet fredede orkidéer, og det tager Energinet hensyn til ved etableringen af anlægget og trækning af kabler ude fra vindmøllerne.

Der bliver ikke gravet i skrænterne. Teknologien gør det muligt at underbore, hvilket betyder, at kablerne bores ned i jorden et stykke inde i landet, hvor der ikke er naturværdier og hele vejen ud på havbunden under vandet. Det forventes, at man kan underbore en strækning på 500-700 meter, hvilket betyder, at borerne kan starte 200-400 meter inde på land og ende 300-400 meter ude på havbunden. Kablerne samles på en platform ude ved møllerne og bliver til to kabler, der skal føres i land. Derudover skal der føres kabler til den strøm, der skal væk fra øen, men vi kan ikke sige præcist hvor mange endnu.

Energinet har i marts 2023 sendt en anmodning til kommunen om en placering af landanlæg i den østlige del af det tidligere udvalgte bruttoareal. Mere info, kort og visualiseringer kan findes på energibornholm.dk.

Med energiøen tilføjes 3 GW vindenergi i el-systemet. Det vil alt andet lige presse elpriserne ned, da det vil øge udbuddet af billig energi. Priseffekterne forventes særligt at gøre sig gældende på Bornholm, der forventes at være lavere end priserne i Østdanmark. Det skyldes, at der på Bornholm vil være væsentlig mere produktion end forbrug. I dag deler det bornholmske elnet prisområdet med resten af Østdanmark. Såfremt det bornholmske elnet fysisk kobles til Energiø Bornholm, vil det dog formentlig blive en del af energiøens egen priszone og i givet fald også få de samme elpriser. Det er dog endnu uvist, hvorvidt det bornholmske elnet kan kobles til energiøen, men Energinet er i gang med at udvikle en teknisk løsning på udfordringen.

Indimellem får vi spørgsmålet, hvorfor man satser mere på vindenergi end kernekraft. Når det er sådan, er det, fordi regeringen har besluttet sig for en strategi, som handler om strømproduktion fra vind og sol. Strategien er, at man med teknologier som Power-to-x skal omdanne strømmen til brændstoffer, så transportsektoren også kan blive mere 'grøn'. Om kernekraft er et alternativ til PtX, er et godt og relevant politisk spørgsmål.

TEMA 3

ERHVERVS- PARK OG PTX

Taleboble

"Kommer det til at se sådan ud!?" – spørgsmål til om erhvervspark m.m. kommer til at se ud som på Mads Bays skitse på "Et nyt landskab"

Postkort

Rensningsanlæg tæt ved Power-to-X anlæg

Postkort

Jeg er meget positiv over for EnergiØ-projektet. Men ikke Power-to-X, som jeg synes skal holdes ude pga. ressourcspild og energiforbrug.

Postkort

Ja til vindenergi. Nej til Power-to-X.

Taleboble

Er Power-to-X lige så sikkert som landanlægget (eller er det en vision?)

Taleboble

Spildvarme, Power-to-X = muligheder. Vi skal ikke være for låst – vi skal kunne udvikle/tilpasse til teknologier, vi ikke kender. For eksempel el-raketter.

Postkort

Et smukt syn med dejlige energigivende havvindmøller! Men puh, en stank af ammoniak fra det Power-to-X anlæg de har fået placeret. Det skulle de have tænkt over tidligere. Brintanlægget fylder faktisk også ret voldsomt op for at give brint til taxa ovre.

Taleboble

Vand til PTX – hvor skal det komme fra?

Taleboble

Hvor skal erhvervsparken ligge, og hvor stor skal den være?

Taleboble

Hvad kan man bruge overskudsvarme til (fra Power-to-X) på Bornholm?

Taleboble

Hvor skal strømmen til Power-to-X anlægget komme fra? Er det muligt at koble det bornholmske elnet til energien?

TEMA 3: ERHVERVSPARK OG PtX

bemærkninger

Hvorvidt Bornholm skal have en erhvervspark og et PtX-anlæg, er noget, der optager bornholmerne og skiller vandene. Her er kommunens kommentarer til borgernes postkort og talebobler inden for emnet.

Power-to-X (PtX) er en industri der nævnes ofte i forbindelse med Energiø Bornholm. Og hvorfor så det?

Det er, fordi muligheden for at udnytte havvinden ud for Bornholm også kan give mulighed for PtX. De store havvindmølleparker, der kan opstilles ud for Bornholm, kan give grøn strøm til et PtX-anlæg, der kan producere eksempelvis grønne brændstoffer. PtX-industrien kan altså være med til at reducere drivhusgasudledningen, som er et af de ambitiøse klimamål i Bornholms Energistrategi fra 2021.

PtX dækker over en række teknologier, som tager udgangspunkt i, at strøm udnyttes til at fremstille brint. Brint kan bruges direkte som brændstof til lastbiler, færger eller i industrien, men brinten kan også omdannes til ammoniak, metanol eller f.eks. andre typer af brændstoffer til transportsektoren og søfart.

Bliver PtX en ny industri på Bornholm? Virksomheder skal kunne se en forretning i at etablere sig, og det gælder også for virksomheder inden for PtX. For at lave elektrolyse, som PtX baserer sig på, skal virksomheden bruge vand og strøm. Hvorfra vandet og strømmen konkret ville skulle komme til det enkelte PtX-anlæg er ikke afklaret,

da forskellige virksomheder arbejder med forskellige løsninger. Men da det ikke er besluttet politisk, om vi overhovedet vil have PtX på Bornholm, er det endnu for tidligt at spørge om, hvordan det ville skulle foregå.

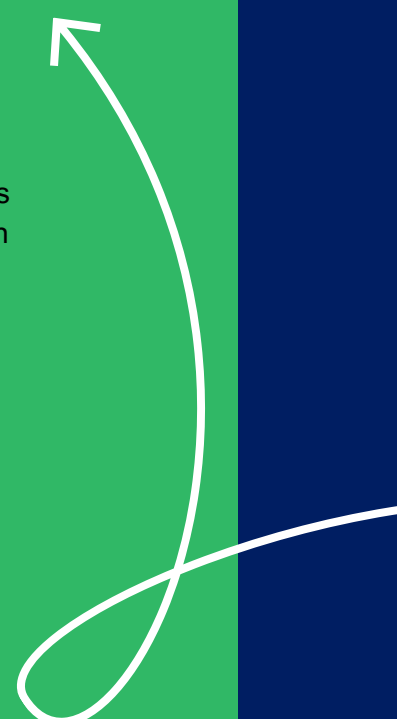
Spildprodukter fra elektrolyseprocessen i form af ilt og varme, er ressourcer, der vil kunne danne nye typer af erhverv på Bornholm inden for fødevarerproduktion, opvarmning af drivhuse og andre industriområder. Der er mange muligheder, og det ligger stadig åbent, hvem kommer til at udnytte denne varme og ilt i tilfælde af, at der kommer PtX-anlæg.

Placering af de nye virksomheder, der vil komme som følge af produktionen af grøn strøm, vil afhænge af den enkelte virksomheds beliggenhedsbehov, men også om de kan opfylde en række lovkrav i forhold til deres omgivelser.

Danmark er stærkt reguleret i forhold til, hvor man må placere erhvervsområder og typer af erhverv, og hvad en virksomhed må udlede af støj, røg og lugt til omgivelserne. Hvis flere virksomheder skal drage nytte af hinandens biprodukter kan det være hensigtsmæssigt, at de ligger samlet som en erhvervspark.

Vi har dog lige nu ikke virksomhederne, og derfor ved vi ikke, hvilken relevans en erhvervspark har, hvordan den ville se ud eller hvilket behov der ville være for nærhed til det landanlæg, Energinet etablerer på Sydbornholm.

Det er vigtigt for Bornholm, at vi som samfund selv vil kunne få glæde af den grønne strøm, der kommer ind til landanlægget ved Sose på Sydbornholm. Det er teknisk udfordrende, men de foreløbige vurderinger fra Energinets analyse viser, at det sandsynligvis vil være muligt, at koble det bornholmske elnet til energiøens el-infrastruktur med en 60 kV-forbindelse. Der arbejdes derfor med landanlægget ud fra den forudsætning, at der findes en løsning på at koble det bornholmske elnet på.

Hvad synes du?

Katja, 61, Tyskland

Hvad ser du af muligheder i energiøen?

Lad os sætte solceller på tagene, så vi kan få mere grøn energi. Og udnytte metan fra køer i energi-produktion.

Hvad ser du af udfordringer i energiøen?

Alle vil bruge energi, men ingen vil se på vindmøllerne. Det bliver svært for naboerne til landanlægget at sælge deres hus.

Er der noget, du undrer dig over?

Hvordan kan vi tænke endnu mere klima og miljø, fx droppe plastik og skære ned på kødproduktion?

TEMA 4

ARBEJDS- KRAFT OG BOLIGER

Postkort

Fokus på boligudvikling – det går ikke stærkt nok.

Postkort

Vi mangler seniorboliger til +50 (og op). Får vi attraktive boliger (leje) f.eks. i et plan + lille have og evt. 2-3 plan + stor (!) altan vil det blive frigive rigtig mange familieboliger bl.a. i Rønne. Brug gerne Rønne Syd langs Søndre Strandvej helt ud til lufthavnen, men kun på landsiden hvor der er skov. Byg små/mindre klynger. Sørg for cykelsti + bybus. Husk Bornholm er lavtlønsområde bl.a. pga. stedtillæg som er landets laveste. Boligerne skal være til at betale. Boliger med 3 rum er tilpas.

Taleboble

Infrastruktur – er der brug for flere/større veje?

Taleboble

Er det realistisk at bygge permanente boliger i stedet for containerbyer?
Hvor mange boliger er der tale om, og hvor skal de ligge?

Hvad synes du?

Asger og Mette, 45 og 49, Rønne

Hvad ser I af muligheder i energiøen?

Vi ved det ikke endnu, men vi håber da på flere arbejdspladser. Vi så gerne at politikerne var lidt mere entusiastiske omkring energiøens muligheder.

Vi er lidt trætte af: "Det skal ikke ødelægge min solnedgang, at der står nogle vindmøller." De skal jo stå et sted.

Hvad ser I af udfordringer i energiøen?

Det er svært at sætte sig i naboernes sted, men det kan ikke stå i vejen for energiøen. Vi skal ud over stepperne. Naboerne bør kompenseres, ja, men ... projektet skal videre nu.

Er der noget, I undrer jer over?

Vi ved for lidt om energiøen. For det er svært at finde viden og især tiden til at opsøge den. Men der er muligheder! For eksempel har vi lidt for sjov talt om at åbne en pølsevogn derude, når håndværkerne kommer og bygger landanlægget.

Vi vil gerne informeres mere, når energiøen bliver mere konkret. Lige nu er det meget diffust, og det er svært at forstå volumen – vi kan ikke rigtig forstå, hvor store tingene er. Men vi kommer gerne til flere borgermøder som det her.

Taleboble

Hvad med alle bagdelene ved det – øget kriminalitet og øget trafik?

Taleboble

Hvor skal arbejdskraften komme fra? – vi mangler arbejdskraft i hele Danmark.

TEMA 4: ARBEJDSKRAFT OG BOLIGER

bemærkninger

Vi mangler ikke kun arbejdskraft på Bornholm, vi mangler også boliger. Kan energiøen være en katalysator for, at vi får mere af begge dele?

Mange områder i udkanten af Danmark har så lave boligpriser, at det ikke kan forventes at bygge nyt. Derfor står vi med en udfordring på Bornholm. Vi mangler boliger til alle dem, der gerne vil flytte hertil.

BRK har løbende dialog med Energinet, som er bygherre på landanlægget, angående de midlertidige boliger, som skal bruges til tilrejsende arbejdere. Kunne man i stedet for containerbyer bygge noget blivende, der kan komme Bornholm til gavn efter byggefasen?

En arbejdsgruppe bestående en lang række bornholmske aktører ser lige nu på mulighederne for at etablere kollegieboliger til studerende og forskere, der skal være på øen i kortere eller længere tid. For at få flere fastboende sosu'er, sygeplejersker, lærere m.m., er det vigtigt at få dem ind gennem vores eget uddannelsessystem. Her er manglen på kollegieboliger en flaskehals.

Center for Regional- og Turismeforskning har netop lanceret en del af en større socioøkonomisk analyse, der viser et potentiale på omkring 1600 tilflyttere, hvis Bornholm både får statens energiø samt yderligere 3 GW havvind ind til PtX gennem private investorer.

Vi er i konkurrence med hele Europa om arbejdskraft generelt, så det gælder om at vise, hvad Bornholm kan byde på, og gøre det attraktivt at flytte hertil. Det er et område, som kræver et stort fokus fra hele Bornholm for at få løst udfordringerne, så vi kan gribe mulighederne.

Postkort

Husk at tænke sundhedssektoren ind, så den følger med udviklingen – hospital, praktiserende læger, speciallæger, ambulancetjenesten m.m.

Postkort

Det er overraskende at se, hvad de bornholmske politikere/befolkning har haft fantasi/indsigt/udsyn og mod til at generere af vækstmuligheder for Bornholm. Dejligt at opleve at offentlig transport er gratis og energirigtig. Bornholm er blevet prototypen på et bæredygtigt samfund befolket af glade borgere, der værner om fremskridtet.

Postkort

Det er næsten 20 år siden, jeg var her sidst. Jeg kan forstå, at der nu bor næsten 46.000 på øen – det er nu ikke fordi øen er overrendt men i forhold til i 2023 er mange flere steder åbne på denne årstid – og det er ret fedt!! Jeg har haft børnebørnene med i det nye vandland med spa-faciliteter som jeg forstår er varmet op med overskudsvarme fra PTX anlægget. Vi har også været forbi Pastariget som laver go' kikærtepaste. Kikærteproduktionen er en solstrålehistorie på øen: den dyrkes i vertikale drivhuse som opvarmes med overskudsvarme – eneste malurt i bægeret er at her støjes lidt, da der bygges nye boliger på nabogrunden.

TEMA 5

VELFÆRD OG SOCIAL UDVIKLING

Postkort

Kære ...

Jeg er lige kommet hjem efter en uges højskoleophold, der er tilknyttet forskningscentret for EnergiØ Bornholm. Vi boede i den lille mini-landsby, der blev bygget til ansatte i forbindelse med opførelsen af EnergiØ 2030. Mini-landsbyen indeholder i dag vandrehjem og kursuslokaler. Det er rigtig dejlige boliger tæt på naturskønne områder. Hele ugen har der været oplæg og debatter om energiformer i DK og hele verden og vi var rundt og opleve Bornholms øvrige seværdigheder.

Postkort

Hvor er det skønt at se at EnergiØ Bornholm også er bæredygtigt socialt, og evner at integrere alle generationer. Øen er jo med en stor repræsentation af den ældste befolkning, og det er skønt at se at mængden af både børn og unge både fra Bornholm, og institutioner udefra, har et bæredygtigt tæt samarbejde i form af aktiviteter og berigende samvær mellem de yngste og ældste generationer.

Postkort

Kære Pia, Tusind tak fordi du overtalte mig at flytte til fantastiske Bornholm, der nu er selvforsynende på alle parametre. Her er skøn natur, skønne glade mennesker overalt. Her er fyldt med velstand og rigtig god velfærd.

Kærligst din barndomsveninde
P.S. Vi har nedlagt en masse landbrug (kvæg og grise) og har nu plantebaseret landbrug. Her er frisk luft, vand så blødt. Her oser af sjæl og hjertevarme.

Postkort

Hvor er det skønt at se at Bornholm også går forrest med innovative nye undervisningsformer, hvor det kreative felt er i højsædet på øens uddannelsessteder, og er med til at underbygge forskningsresultater som viser at de kunstneriske og musiske fag er uundværlige i et menneskes dannelse. Stolt af at Bornholm er med til at tydeliggøre Einsteins tese om at forestillingsevnerne er grundlag for at tænkning og nytænkning = innovation. Forestillingsevnen som netop fremelskes gennem de kreative og musiske fag. Så tak for det Bornholm.

TEMA 5: VELFÆRD OG SOCIAL UDVIKLING

bemærkninger

Kommunens vigtigste opgave er at skabe velfærd for dens borgere. Kan energiøen styrke vores økonomi og dermed vores alles velfærd?

I mange år har Bornholm kigget ind i store besparelser på de årlige budgetter og været afhængig af puljen for særligt vanskeligt stillede kommuner for at få enderne til at mødes. Besparelserne går ud over vores fælles velfærd.

Energiø Bornholm er en enestående og historisk mulighed for øen. En mulighed for at skabe udvikling og arbejdspladser, tiltrække nye virksomheder og uddannelser, og i sidste ende gøre Bornholm til et selv bærende og robust samfund. Vores eksisterende erhvervsliv har mulighed for at blive mere grønt, mens energiøens afledte potentialer kan gribes af iværksættere og virksomheder, der ser nye muligheder i forbindelse med den grønne omstilling.

Med energiøens arbejdspladser håber vi at fastholde flere unge på øen og samtidig tiltrække flere nye tilflyttere – flere bornholmere i beskæftigelse betyder et øget skattegrundlag. Penge der kan bruges på mere velfærd for vores børn, ældre og socialt udsatte.

Energiø Bornholm kan på den måde gå hen og blive et dansk foregangseksempel. Et eksempel på, hvordan udbygningen af den nødvendige omstilling til vedvarende energi skaber vækst, velfærd og et bæredygtigt samfund.

TEMA 6

POLITISK FOKUS

Postkort

Vi laver et privat selskab "crowd-funding" og køber ejendommene ved landanlægget.

Taleboble

Hvad vil man gøre for dem, der bliver berørt økonomisk berørt?

Postkort

Hej, fedt at I kunne enes i kommunalbestyrelsen! Det betød meget for, at vi fik noget ud af projektet!

Postkort

Landanlæg kompensation i form af naturbevaring/naturgenopretning.

Postkort

Størrelsen på anlægget – vi kender dem. Men hvad med PTX og erhvervspark – hvor stor?
Politikere: Når I forholder jer til erhvervspark, så forhold jeg straks til hvordan I vil kompensere naboerne. – Hvis I (politikere) siger ja til private projekter (CIP + Ørsted), så er det vigtigt at I sikrer god kompensation til naboerne.

Postkort

Hvordan med V.E. loven ift. landanlæg.
V.E. loven skal moderniseres

Postkort

De nære lodsejere skal have afklares
ift. kompensation – tidligt! For at kunne
fokusere på det store billede.

Postkort

Borgere der bor tæt på anlægget forstår
ikke, hvorfor der ikke er lokale
politikere, der har henvendt sig til dem.
PTX anlægget er ikke kønt. En stor
reklamekampagne politikerne har
besluttet. Vi får det.

Hvad synes du?

Jørgen, 81, Rønne

Hvad ser du af muligheder i energiøen?

Den er ikke nem! Jeg mener, mulighederne bliver overspillede. Jeg er frustreret og vred over den tilgang, som staten har. Staten kommer og bestemmer over de lokale. Jeg synes, der skal betales et vederlag til BRK for den strøm, der produceres. Det eneste sikre er, at der er mennesker, der skal vedligeholde møllerne. Men dét omfang er jo ikke imponerende!

Hvad ser du af udfordringer i energiøen?

Pas på med at tro, at der er mange positive spin-off på energiøen. Det er flere lovgivninger, der skal ændres, hvis det skal være muligt.

Er der noget, du undrer dig over?

Rønne har ikke planmæssige muligheder for at have nye og flere industrianlæg. Men måske kunne man høre derude, om der er andre, der kunne have lyst til nye erhvervs- og boligområder? Eksempelvis inde midt på øen – alt behøver ikke ske ude ved kysten. Det kunne give lidt spin-off i lokalområderne. Dét vil skabe ejerskab til Energiøen! Så hvorfor spørger man ikke mere ud i lokalsamfundene?

TEMA 6: POLITISK FOKUS

bemærkninger

Energiø Bornholm betyder investeringer i milliardklassen, men Bornholm og bornholmerne skal selv have noget ud af investeringerne.

Borgmester Jacob Trøst prioriterer det her område højt, fordi han ser, at det er her, der findes en langsigtet mulighed for at løfte Bornholm op på et socialt, økonomisk og klimamæssigt bæredygtigt niveau.

Der findes lige nu lovgivning, der skal sikre lokal opbakning ved etablering af vedvarende energi. Den er bare skrevet for 10 år siden og faktisk allerede forældet, da man ikke på det tidspunkt havde forestillet sig en energiø. De bornholmske politikere og aktører arbejder derfor på højeste tryk med at påvirke politikere og beslutningstagere til at forstå, hvad lokal opbakning betyder for etablering af energiøen. Opdatering af VE-loven og en særlig kompensation til naboerne – og en mulighed for at Bornholm kan gå sammen med staten om at bruge de store investeringer til at løfte Bornholm.

Bornholm har til Energistyrelsens kommende udbud på havvind stillet en række krav til naturbevaring, lærlingepladser, efteruddannelse m.m. En lignende indsats kommer til at køre over for Energinet, som snart skal skrive deres udbud på landanlægget.

Foto: Kristoffer Linus - Destination Bornholm

AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

Startskuddet på arbejdet frem mod Planstrategi 2023

Borgermødet den 30. marts 2023 i Søndermarkshallen var startskuddet på arbejdet frem mod Planstrategi 2023 under overskriften 'Energjø for hele Bornholm'.

Alle borgernes skriftlige bidrag fra borgermødet er blevet samlet i denne publikation 'Postkort fra fremtiden'. Kommunens administration giver i publikationen samtidig de svar, der kendes på nuværende tidspunkt.

Borgernes skriftlige bidrag står, som de er skrevet. Der er kun sket enkelte forståelses-

forståelsesmæssige rettelser samt anonymiseringer, og et enkelt bidrag er udeladt, da det faldt helt uden for emnet Energjø Bornholm.

Inden kommunalbestyrelsen beslutter Planstrategi 2023 vil de inddrage og høre borgere, organisationer og virksomheder. Borgermødet den 30. marts og denne publikation er en af flere bidrag i denne involveringsproces.

En planstrategi er en strategiske ramme og et grundlag for, hvordan udviklingen skal ske på Bornholm i de kommende år. Kommunalbestyrelsen har for denne planstrategi valgt 'Energjø Bornholm' som tema for dens udarbejdelse.

Det forventes, at Planstrategi 2023 vedtages af kommunalbestyrelsen i efteråret 2024.

BRK, maj 2023

Ordsky baseret på borgernes postkort

